

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Волинського
національного
університету
імені Лесі Українки

ISSN 1729-360X

Філологічні
науки

Мовознавство

5. 2009

*Рекомендовано до друку вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 6 від 09.04.2009 р.)*

Редакційна рада “Наукового вісника Волинського національного університету імені Лесі Українки”

Коцан І. Я., доктор біологічних наук, професор.
Цьось А. В., доктор наук із фізичного виховання і спорту, професор.
Гаврилюк С. В., доктор історичних наук, професор.
Давидюк Г. Є., доктор фізико-математичних наук, професор.
Карлін М. І., доктор економічних наук, професор.
Мельник В. М., доктор технічних наук, професор.
Мірченко М. В., доктор філологічних наук, професор.
Смолюк І. О., доктор педагогічних наук, професор.

Редакційна колегія

Аркушин Г. Л., доктор філологічних наук, професор, головний редактор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
Гороть Є. І., кандидат філологічних наук, професор, заступник головного редактора (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
Мірченко М. В., доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
Моклиця М. В., доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
Булатецька Л. І., кандидат філологічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
Олікова М. О., кандидат філологічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
Бублейник Л. В., доктор філологічних наук, професор (Волинський інститут економіки та менеджменту).
Зацний Ю. А., доктор філологічних наук, професор (Запорізький національний університет).
Перебийніс В. І., доктор філологічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет).
Сологуб Н. М., доктор філологічних наук, професор (Інститут української мови НАН України).
Швачко С. О., доктор філологічних наук, професор (Сумський державний університет).
Шульгач В. П., доктор філологічних наук, професор (Інститут української мови НАН України).
Мойсієнко В. М., доктор філологічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет імені І. Франка).
Чижевський Ф., доктор габілітований, професор (Університет імені М. Кюрі-Склодовської, м. Люблін, Польща).
Костусяк Н. М., кандидат філологічних наук, доцент, відповідальний секретар (Волинський національний університет імені Лесі Українки).

Рецензенти

Перебийніс В. І., доктор філологічних наук, професор (Київський національний лінгвістичний університет).
Мірченко М. В., доктор філологічних наук, професор (Волинський національний університет імені Лесі Українки).
Зацний Ю. А., доктор філологічних наук, професор (Запорізький національний університет).

Журнал є науковим фаховим виданням України, у якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора чи кандидата наук (див. додатки до постанов президії ВАК України від 09.02.2000 р. № 2-02/2, 12.05.2002 р. № 1-05/6, 09.06.1999 р. № 1-05/7, 11.10.2000 р. № 1-03/8).

Адреса редакції: 43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13, Волинський національний університет імені Лесі Українки.
Тел.: (0332) 72-83-87, 72-35-52. Факс: (0332) 72-35-52. Ел. адреса: lutsk.vezha@gmail.com

Редактори: В. С. Голюк, Г. О. Дробот, Л. С. Пашук, В. Є. Сикора, Т. В. Яков'юк, Н. Я. Ярмольчук. **Коректори:** В. С. Голюк, Н. Я. Ярмольчук. **Оператори:** А. О. Косенко, З. С. Мацюк, Н. С. Раш, Л. М. Угонь, М. Б. Філіпович, О. С. Шумік. Свідцтво про державну реєстрацію КВ № 14067-3038ПР від 21.05.2008 р. Засновник і видавець – Волинський національний університет ім. Лесі Українки (43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13). Підп. до друку 29.05.2009 р. Обсяг 63,9 обл.-вид. арк., 64,17 ум. друк. арк. Наклад 300 пр. Ціна за домовленістю. ВНУ ім. Лесі Українки (43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13). Друк – ВНУ ім. Лесі Українки (43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13). Свідцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України ДК № 3156 від 04.04.2008 р. Зам. 2193.

© Гончарова В. О. (обкладинка), 2009

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2009

Журнал видається з 1996 року

№ 5

**Філологічні науки
Мовознавство**

2009

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. ГРАМАТИЧНА СЕМАНТИКА

- Андрієвська В. В., Хом'як Ю. В.**
Експресивність синтаксичних фігур у франкомовному драматургічному тексті
(на матеріалі п'єси С. Беккета "En attendant Godot")..... 9
- Вешицька В. О.**
Кореляція семантики та іллокутивної функції в умовних складнопідрядних реченнях
(на матеріалі іспанської мови)..... 12
- Гошилик В. Б.**
Комплективний потенціал якісних прикметників як атрибутивних поширювачів
аналітичних дієслівних предикатів 16
- Дерев'янка О. А., Тронь А. А.**
Сталі дієслівно-субстантивні сполучення типу to give a glance як засіб вираження кратності..... 19
- Ділай І. П.**
Лексична синтагматика когнітивних дієслів англійської мови..... 24
- Долгополова Л. А.**
Становлення форм Futur I і Futur II у німецькій мові 27
- Жарковська І. В.**
Функціональна семантика іменників 'fight' і 'struggle' у сучасній англійській мові 31
- Коваль Н. В.**
Проблема сурядності в дієслівно-іменникових конструкціях..... 35

Лимаренко О. А.	Системно-польова організація протиставних відношень у сучасній англійській мові	39
Мартинюк О. М.	Група N ₁ +N ₂ як різновид синтагматичного розширення актантів (на матеріалі французької мови)	44
Мельник Ю. П.	Взаємозв'язок семантико-синтаксичної та комунікативної структур речення.....	47
Михалечик О. І.	Теоретичні основи та принципи дослідження еліпсиса в мовознавстві.....	52
Морозова И. Б.	Выражение эмоций в речи на синтаксическом уровне простого предложения (на матеріалі англоязычного художественного диалога).....	56
Senyk O. Ya., Sherstnyova O. O.	Means of Expressing Negation in Early and Late Modern English.....	60
Сухомлин В. В.	Пунктуаційні знаки як виразники суб'єктивної модальності.....	65
РОЗДІЛ II. ДИСКУРСОЗНАВСТВО		
Біскуб І. П.	Емулятивне моделювання в англійському дискурсі програмного забезпечення.....	71
Бублик (Трач) Т. Є.	Роль повтору в медитативному дискурсі (на матеріалі медитативної притчі Е. де Мелло).....	77
Вецур Т. А.	Види повчального дискурсу та їх характеристика.....	81
Голубенко Л. Н., Колесниченко Н. Ю.	Принципы организации аргументативного дискурса (на матеріалі німецькоязычних драматургических произведений).....	84
Колбіна Н. В.	Наративні перспективи архітектурного простору у творі Е. А. По "Падіння дому Ашерів".....	88
Кравченко В. Л.	Політичний дискурс: загальні характеристики поняття	91
Михайленко В. В.	Авторський модус у структурі дискурсу.....	95
Мороз О. В.	Методичний апарат наукознавства: міждисциплінарний аспект	97
Рись Л. Ф.	Іменні композити у функції інтертекстуального містка в сучасному німецькомовному медіа-дискурсі.....	102
Свінцицька О. В.	Інформаційні аспекти дискурсу.....	106

Сніховська І. Е. Інтертекстуальна гра в романі Д. Делілло "White Noise"	110
Шевченко О. І. Телеологічні чинники концептуально-семіотичного структурування простору (на матеріалі англомовного публіцистичного дискурсу).....	113

РОЗДІЛ III. ЕТНОЛІНГВІСТИКА. ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ

Бахов І. С. Аксіологічний аспект формування міжкультурної компетентності студентів-лінгвістів	118
Грибок О. М. Мовний стереотип та його функціонування в дискурсі (на матеріалі німецької мови)	120
Гулик О. І. Образ макросвіту в мікротопонімії півночі Львівщини.....	125
Замашна С. М. Витоки культури Британії та їх відображення в мові.....	129
Кокоза Г. А. Прецедентні лексичні одиниці на позначення одягу в англомовному публіцистичному дискурсі	132
Кузнецова А. О. Власне ім'я в антропонімічній системі німецької мови	137
Мацюк З. С. То звідки ж беруться діти на Західному Поліссі?.....	140
Нідзельська Ю. М. Остракізм vs. асиміляція представників єврейського народу в англійській мові.....	144
Сахновська Л. М. Проблеми лінгвокультурологічного аналізу поетичного тексту (на матеріалі творчості Р. Сауті)	147
Ситенька О. В. Інтертекстуальні трансформації міфологем в англомовній постмодерністській прозі	152
СклярOVA О. П. Ціннісні домінанти президентської кампанії 2008 року в США (на матеріалі промов Барака Обами та Джона Маккейна).....	157
Ткаченко О. В. Політична символіка в політичній програмній заяві (на матеріалі американської та британської лінгвокультурних традицій).....	164
Траченко О. М. Концептуальна метафора в британському газетному дискурсі.....	169
Яницька Н. Р. Мікротопоніми центральних та східних районів Львівщини, мотивовані дендролексемами (етнолінгвістичний аспект).....	171

РОЗДІЛ IV. ЗІСТАВНЕ МОВОЗНАВСТВО. ТИПОЛОГІЯ МОВ

Залужна О. О.

Абстрактний об'єкт власності в каузативних посесивних заперечних дієсловах
(на матеріалі англійської та української мов) 177

✓ **Калініченко В. І.**

Зіставна характеристика інформаційного змісту концептів УСПИХ/SUCCESS в українській
та американській мовній свідомості за результатами психолінгвістичного експерименту 182

Керзюк О. В.

Роль видавництв Франції та Німеччини в поширенні мови есперанто 188

Лавриненко Г. Я.

Особливості взаємопереходу частин мови в німецькій та українській мовах 193

Петлюченко Н. В.

Вербальні способи апеллятивності харизматической мовної особистості
(на матеріалі німецького та українського мов) 199

Пиц Т. Б.

Поширення німецьких діалектних назв виробника цегли
в польській, білоруській та українській мовах XV–XVII ст. 205

Рак Н. В., Пристай Г. В.

Словотвір прикметників із часовим значенням в українській та англійській мовах 208

Романчук О. В., Матвіяс О. В., Юрко Н. А.

Термінологія тенісу в англійській та українській мовах 212

Снізко А. М.

Семантична реконструкція фрейму УСПИХ в українській та американській мовних картинах світу .. 216

Снісаренко Я. С.

Семантичні еквіваленти суспільно-політичної лексики англійської та української мов 219

Тарасова В. В.

Вербальні параметри етнічних стереотипів (на матеріалі лексики транспортної семантики
англійської, російської та української мов) 223

Уманець А. В.

Contrastive Studies of One-Member Sentences in the English and Ukrainian Languages 227

Швачко С. О.

Основні віхи функціонування квантитативної лексики (типологічні аспекти) 230

Ясінська О. В.

Комп'ютерний сленг в аспекті лінгвістичних досліджень 233

РОЗДІЛ V. КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Андрейчук Н. І.

Структурування мовної картини людини 239

Булатецька Л. І.

Емпатія в контексті суміжних концептів 243

Вискушенко С. А. Категорія дії в часі та просторі й засоби її вираження в англійській фаховій мові тваринництва.....	247
Єгорова О. І. Лексико-морфологічні засоби екстеріоризації неточної кількості в англомовному дискурсі	250
Єсипенко Н. Г. Текстові концепти та методи їх аналізу	253
Козак С. V. Semantic Roles and their Configuration (Communicative-Cognitive Aspect).....	257
Крамчанінова О. В. Концептуалізація світу дійсності в семантиці мікротексту агресії.....	262
Левочкина С. В. Деякі аспекти когнітивної теорії номінації.....	266
Найдюк О. В. Функція характеризації прецедентних феноменів.....	271
Неклесова В. Ю. Хронопоетоніми віртуального скрипту.....	274
Novak G. F., Iwanjuk N. N., Mentalitätswandel im deutschen Roman zur Einheit.....	278
Romanushyn N. I. Nature in John Galsworthy's Novel "The Forsyte Saga". An Attempt of Frame Analysis	282
Токарчук В. А. Номінативні одиниці з нумеральним компонентом-індексом: лінгвокогнітивний аналіз (на матеріалі сучасної англійської мови)	287
Хоміченко В. В. Засоби реалізації часового монтажу в літературі модернізму США.....	292

РОЗДІЛ VI. КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА: АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ

Андрієвська В. В. Самогубство як спосіб утечі від реальності (на матеріалі п'єс французького театру абсурду).....	297
Баржанская А. М. Вербалізація концепта POWER в личном епистолярії королеви Вікторії.....	301
Бистров Я. В., Кривенок Ю. С. Фреймове представлення концепту ЧАС у прозі Вірджинії Вулф.....	307
Близнюк Л. М. Вербалізація концепту HAUS як елемента німецькомовної картини світу	309
Васильєва Т. О. Актуалізація концепту INMIGRACIÓN/ИММИГРАЦИЯ в іспаномовній урядовій прес-конференції.....	313
Волгіна О. О. Стилістичний конституент макроконцепту "Житло" у французькій мові: соціокогнітивний діахронічний аспект	318

Гороть Є. І., Алиева А. Д.	Лінгвокультурний концепт <i>МАТЕРИНСТВО</i> : до постановки проблеми	323
Гошилик Н. С.	Вербальне представлення модусу минулого когнітивної моделі лінійності концепту ЧАС.....	327
Застровська С. О.	Об'єктивація концепту <i>RISIKO</i> фразеологічними конструкціями "koste es, was es wolle", "(es) komme, was (da) wolle"	332
Любимова С. А.	Соціально-культурний концепт "Flapper" с точки зрення теорії прототипів	335
Пасик Л. А.	Вербалізація концепту <i>WAHL</i> у німецькій мові.....	341
Петрик Т. В.	Концепт "БОГ" у ченнелінг-дискурсі Крайона.....	344
Семенчук А. Б.	Англомовна актуалізація слоту <i>локус</i> фреймової структури концептосфери <i>ТЕРОРИЗМ–АНТИТЕРОРИЗМ</i>	347
Старовойтова Х. В.	Метафорична модель <i>ÉLÉMENT D'EAU <=> MÈRE</i> як втілення архетипу <i>матері</i> в сучасній французькій драмі	350
Тхор Н. М., Попик И. С.	Теоретические предпосылки изучения концепта "птица" как фрагмента англоязычной картины мира	354
Федечко М. Ю.	Концепт <i>печаль</i> в українській та англійській мовних культурах	357
Шелудченко С. Б.	Одиниці означування поняття <i>СТАН</i> та їх розподіл у сучасній англійській мові.....	361
Шпак О. А.	Концептуальний зміст допоміжного дієслова <i>HAVE</i>	367

РОЗДІЛ VII. КОМУНІКАТИВНА ЛІНГВІСТИКА

Беляков О. О.	Комунікативний експеримент на сцені (на матеріалі п'єс Гарольда Пінтера)	371
Вербицька Н. В.	Регістр як переключення комунікативного коду	375
Войтенко І. Г.	Стереотипи позитивного представлення у промовах кандидатів у президенти США.....	379
Волощук Р. М., Мірченко М. В.	"Іллокутивні сили" висловлення та графемна структура категорії актуалізації.....	383
Гнатюк А. В.	Вербальна та невербальна взаємодія співрозмовників у процесі комунікації.....	387
Гончар К. Л.	Невербальні засоби комунікації на позначення вихваляння	392

Бобкова Т. В.

Семантична структура й розмежування лексико-семантичних варіантів іменника *number* на матеріалі текстів офіційного стилю.....471

Данилюк Н. О.

Іншомовна лексика в українських народнописаних текстах.....476

Євпак А. В.

Дериваційні потенції одиниць синонімічного ряду з домінантою "Pferd" (на матеріалі німецької мови).....480

Єфремова Н. В.

Семантичні та функціональні особливості синонімічних опозицій англійських дієслів на позначення емоційного впливу.....486

Карпюк В. А.

К вопросу об англонеологизмах в сфере неологии немецкого языка 490

Кінах Л. С.

Лексико-семантичні особливості субстантивованих прикметників у сучасній німецькій мові 494

Кромбет О. В.

Роль італійської мови в розвитку лексичної системи французької мови XVI ст.....498

Лех О. С.

Особливості лексичної семантики прикметників на позначення розміру в сучасній німецькій мові 502

Малюга А. Ф.

Полісемія іменників на позначення найменувань явищ природи 506

Махачашвілі Р. К.

Англломовна інноваційна лінгвосфера буття як об'єкт філософської лінгвістики.....511

Нечитайло І. М.

Варіанти рефлексії праслов'янських діалектизмів у латинській мові.....515

Омельченко Л. Ф., Максимчук Н. М., Онищенко І. А.

Емотивно-оцінні номінанти (на матеріалі англійських структурно-складних одиниць) 519

Прач В. П.

Деякі проблеми скорочень та аббревіації в англійській економічній, фінансовій і банківській літературі.....525

Сидун С. В.

Емпіричний компонент лексичного значення як складова частина дефініції (на матеріалі тлумачних словників англійської, німецької, російської та української мов).....528

Сойко Т. В.

Семантика та прагматика префікса 'ev- у давньогрецькій мові (на матеріалі гомерівських поем) 532

Третьякова К. В.

Омоніми-ад'єктиви в латинській мові.....536

Черська Ж. Б.

Епідигматичні характеристики прикметників зі значенням "альтруїстичний" у німецькій мові 540

Черхава О. О.

Лексико-семантична класифікація дієслів у текстах християнських пророцтв.....544

Зіставна характеристика інформаційного змісту концептів УСПИХ/SUCCESS в українській та американській мовній свідомості за результатами психолінгвістичного експерименту

Роботу виконано на кафедрі перекладу і загального мовознавства КДПУ ім. В. Винниченка

У статті з'ясовано особливості виокремлення когнітивних ознак у процесі опису структури концепту й запропоновано характеристику інформаційного змісту концептів УСПИХ/SUCCESS у мовній свідомості носіїв української й американської комунікативних культур у зіставленні за результатами психолінгвістичного експерименту.

Ключові слова: психолінгвістичний експеримент, концепт, когнітивні ознаки, інформаційний зміст, мовна свідомість.

Калініченко В. І. Сопоставительная характеристика информационного содержания концептов успех/success в украинском и американском языковом сознании по результатам психолингвистического эксперимента. Стаття розглядає особливості виділення когнітивних ознак в процесі опису структури концепту і пропонує сопоставительную характеристику інформаційного змісту концептів УСПИХ/SUCCESS в мовній свідомості носіїв української й американської комунікативних культур по результатам психолінгвістичного експерименту.

Ключевые слова: психолингвистический эксперимент, концепт, когнитивные признаки, информационное содержание, языковое сознание.

Kalinichenko V. I. The Contrastive Characterization of the Informative Matter of the Concepts Успех/Success in Ukrainian and American Linguistic Conscience by the Psycholinguistic Experiment Results. The article deals with the peculiarities of identifying cognitive signs in the process of the concept structure description and contrastive characterization of the informative matter of the concepts УСПИХ/SUCCESS in the linguistic conscience of the bearers of Ukrainian and American communicative cultures on the basis of the psycholinguistic experiment results.

Key words: psycholinguistic experiment, concept, cognitive signs, informative matter, linguistic conscience.

Постановка наукової проблеми та її значення. Останнім часом істотно збільшилася кількість наукових розвідок, пов'язаних із зіставним аналізом специфіки лінгвоствідомості представників різноманітних комунікативних культур на основі досліджень структури їхніх ключових концептів із залученням результатів психолінгвістичних експериментів.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Міжмовні дослідження матеріалів низки психолінгвістичних методик (зокрема асоціативного, рецептивного експериментів, експериментального виявлення символіки тощо) забезпечують багатий фактичний матеріал для розв'язання ряду лінгвістичних завдань, зокрема вони створюють базу для виявлення лінгвокультурних особливостей асоціативної поведінки представників мовних спільнот, конкретизуючи й доповнюючи їхні уявлення про зміст певних концептів. Як зауважує О. О. Леонтьєв, зазначені методики дають змогу "проникнути всередину значення слова, розкласти його на компоненти, які не піддаються усвідомленню носіями мови", – вербалізовані смисли – концепти [1, 103]. З. Д. Попова та Й. А. Стернін наголошують на можливості виявлення й опису завдяки психолінгвістичним експериментам змісту мовних знаків і структур у тому вигляді, у якому вони реально існують у свідомості носіїв мови, а також з'ясування особливостей взаємодії лінгвоструктур у процесах розуміння, зберігання, породження мовленнєвого матеріалу [3, 47].

Необхідною умовою існування та входження будь-якого концепту до національної концептосфери виступає його визначення, але не жорстка, динамічна структура.

Специфіка структури концепту передусім залежить від умов його формування та функціонування в кожній окремій особистості, тому проблема виділення й аналізу когнітивних ознак (власне

змісту концепту) є надзвичайно актуальною, вирішенням якої займаються багато вітчизняних і зарубіжних науковців (М. М. Болдирев, С. А. Жаботинська, Дж. Лакофф, Р. Джекендофф, О. С. Кубрякова, З. Д. Попова, Ю. С. Степанов, Й. А. Стернін, Н. В. Уфимцева й ін.).

У нашому дослідженні ми спираємося на методику опису структури концепту, яку запропонували З. Д. Попова та Й. А. Стернін. Науковці, зокрема, зважають на польовий принцип внутрішньої організації концепту, яка включає перцептивно-образний компонент, інформаційний зміст й інтерпретаційне поле [3, 21]. Структура концепту утворюється за рахунок когнітивних ознак, що ранжуються за ступенем яскравості у свідомості їхніх носіїв і впорядковуються у структурі концепту за польовою ознакою [там само].

Мета цієї статті полягає в аналізі специфіки виокремлення когнітивних ознак концепту й у зіставній характеристиці інформаційного складника концептів УСПИХ/SUCCESS у лінгвосвідомості представників української й американської мовних спільнот за результатами психолінгвістичного експерименту.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. За методикою З. Д. Попової й І. А. Стерніна [3, 203–204], одним зі способів когнітивної інтерпретації результатів психолінгвістичного експерименту є пряме когнітивне тлумачення вербальних реакцій, які узагальнюються безпосередньо в когнітивні ознаки. Тобто асоціати інтерпретуються як мовні репрезентації певних когнітивних ознак, що здійснюють наповнення концепту. При цьому асоціати, близькі за своїм семантичним змістом, узагальнюються в інтегральну когнітивну ознаку, що формується словесно. Для номінації конкретної ознаки, як правило, обирають найменування найбільш частотної реакції або найбільш нейтральне в стилістичному аспекті слово.

Інформаційний зміст концепту включає мінімум когнітивних ознак, що визначають основні, найважливіші риси предмета чи явища, яке концептуалізується. Ці ознаки, найбільш суттєві для самого предмета або його використання, характеризують його найважливіші диференційні ознаки, обов'язкові складові частини, основну функцію тощо [3, 109].

Зазвичай нараховується небагато інформаційних когнітивних ознак, це дефініційний мінімум ознак, які визначають сутність концепту. Інформаційний зміст багатьох концептів є близьким до змісту словникової дефініції ключового слова концепту (якщо воно існує), але в нього входять лише ознаки концепту, які диференціюють його денотат, а також виключаються випадкові, індивідуальні, енциклопедичні й оціночні ознаки, які слід відносити вже до інтерпретаційного поля, хоча, за свідченням З. Д. Попової та Й. А. Стерніна, не завжди можливо провести чітку межу між інформаційним й інтерпретаційним змістом концепту [3, 110].

Слід також зауважити, що кожна когнітивна ознака ранжується за ступенем яскравості у структурі концепту відповідно до відсотка респондентів, котрі актуалізували певну ознаку.

У нашому дослідженні для виявлення інформаційного змісту концептів УСПИХ/SUCCESS у свідомості представників української й американської лінгвокультури ми застосували методи вільного асоціативного експерименту, рецептивного експерименту, а також експериментальне виявлення символіки.

Сукупне число інформантів – 200 осіб, і саме ця кількість у психолінгвістичних експериментах вважається оптимальною, даючи змогу відстежити загальні тенденції асоціативної поведінки, стереотипні й індивідуальні асоціативні реакції, здійснити типологію та структурування асоціативних полів, що вербалізують той чи інший концепт тощо [2, 244].

Отже, у нашому експерименті із залученням представників української лінгвоспільноти взяли участь 100 осіб – громадян України: 30 чоловіків і 70 жінок. Серед опитаних – 57 осіб віком від 18 до 25 років; 19 осіб – від 26 до 45 років; 24 особи – від 45 і більше. Рідна мова – українська.

Серед респондентів були студенти й викладачі Кіровоградського національного технічного університету, лікарі, інженери, бібліотекарі, менеджери, юристи, приватні підприємці й адміністративні працівники м. Кіровограда.

Період проведення експерименту – 2008 р. Експеримент здійснювався в індивідуальній формі.

У результаті опрацювання даних психолінгвістичного експерименту ми одержали 498/100 % вербальних реакцій.

Учасниками нашого експериментального дослідження також були й представники американської лінгвоспільноти, кількість яких нараховує 100 осіб: усі є громадянами Сполучених Штатів

Америку, із них – 38 чоловіків і 62 жінки. Серед опитаних – 45 осіб віком від 18 до 25 років; 32 особи – від 26 до 45 років; 23 особи – від 45 і більше. Рідна мова – англійська.

Респондентами виступили студенти університету м. Олбані, штат Нью-Йорк, США (State University of New York at Albany (SUNY), USA), працівники медичної галузі, викладачі, працівники сфери послуг, водії, інженери, менеджери, археологи, агенти з нерухомості та безробітні.

Період проведення експерименту, що здійснювався в індивідуальній формі, – 2008–2009 рр.

Загальна кількість асоціативних реакцій, отриманих у результаті опрацювання даних психолінгвістичного експерименту, – 493/100 %.

Як уже було попередньо зазначено, інформаційні ознаки концепту повинні бути близькими за змістом до словникового визначення ключового слова концепту. Тому, перш ніж безпосередньо виділити й проранжувати когнітивні ознаки інформаційного складника концептів УСПІХ/SUCCESS, слід надати дефініції слів *usnix* і *success*, запропоновані у словниках української та англійської мов.

“Великий тлумачний словник української мови” інтерпретує слово *usnix* так: успіх – це 1) позитивний наслідок роботи, справи і т. ін.; значні досягнення, удача, талан. // Сприятливий результат у військовій операції. // тільки мн. Досягнення в навчанні, у вивченні чого-небудь; 2) тільки одн. Громадське визнання, схвалення чого-небудь, чийхось досягнень. // Визнання кимось чийхось позитивних якостей, особливостей; захоплення з боку осіб іншої статі [4, 1304]. Скористуємося також і “Новим тлумачним словником української мови” (Т. 4), який визначає слово *usnix* таким чином: успіх – це 1) позитивний наслідок роботи, справи і т. ін.; 2) значні досягнення, удача; фурор, триумф, перемога, виграш; 3) громадське визнання, схвалення чого-небудь, чийхось досягнень [5, 648–649].

Отже, беручи до уваги наведені у словниках визначення та враховуючи, головним чином, результати психолінгвістичного експерименту, представимо інформаційний зміст концепту УСПІХ в українській мовній свідомості, що утворюється такими когнітивними ознаками:

1. УСПІХ – це результативність (14,6 %): (досягнення поставленої мети (30); досягнення (11); самореалізація (10); досягати (2); реалізація мрій і сподівань (2); передбачуваний бажаний результат (2); реалізація своїх задумів (2); коли отримуваш те, чого тобі хочеться (2); результат; реалізація; завершеність; виконано; результат діяльності людини; кінцевий результат усіх твоїх старань; здійснення планів; закінчена робота; кінцевий результат цілеспрямованої та наполегливої роботи; сукупність усіх досягнень людини в різних сферах; реалізація власних талантів у досягненні поставлених цілей; коли до тебе після виконаної роботи немає запитань (1)).

2. УСПІХ – це багатство (11,4 %): (гроші (21); добробут (11); достаток (5); багатство (4); забезпеченість (2); фінансова стабільність (2); долар (2); розкіш; процвітання; розрахунок; забезпечений; бізнес; зарплата; улюблена робота з достойною оплатою; матеріальний достаток, авторитет й особисте щастя (1)).

3. УСПІХ – це визнання (6,4 %): (слава (13); визнання (6); повага (5); коли тебе поважають; фурор; ажиотаж; овації; злет; визнання досягнень у будь-якій галузі; стрімкий злет звичайної людини; професіоналізм і визнана суспільством праця (1)).

4. УСПІХ – це діяльність (5,8 %): (робота (10); кар'єра (9); діяльність (2); зусилля; працювати; робота та висока зарплата; участь; праця; зусилля; діяльність людини, спрямована на задоволення її духовних та матеріальних потреб; відпочинок (1)).

5. УСПІХ – це щастя (5,02 %): (щастя (16); особисте щастя (3); щастя і взаєморозуміння; щасливий; щастя від реалізації своїх задумів; невід'ємна частина щастя; відчуття, коли людина щаслива й має все необхідне для свого життя; матеріальний достаток, авторитет й особисте щастя (1)).

6. УСПІХ – це везіння (4,2 %): (везіння (16); талісман везіння; везіння в досягненні мети; везіння в усіх справах; фарт; фортуна (1)).

7. Утіленням УСПІХУ є людина (2,8 %): (людина (5); мільйонер, котрий “зробив себе сам”; людина, котра ніколи не здається; президент; кінозірки; друзі; бізнес-леді; особистість; успішна людина; гарна команда професіоналів (1)).

8. УСПІХ – це нагорода (2,6 %): (нагорода (3); Нобелівська премія (2); статуетка “Оскар” (2); нагорода за наші знання (2); медаль; спортивний кубок; грошова винагорода; орден; нагорода за наші вміння, бажання і працю (1)).

9. **УСПИХ – це мета (2 %):** (мета (4); цілеспрямованість (3); цілеспрямований; прагнення; розуміння в глибині душі свого призначення, мети й відчуття, що шлях обрано правильно (1)).

10. **УСПИХ – це перемога (1,8 %):** (перемога (6); людські перемоги; виграти; переможний (1)).

Тепер перейдемо до з'ясування інформаційного наповнення концепту SUCCESS, зважаючи на тлумачення слова *success*, подане у "Longman Dictionary of Contemporary English" [6, 1658]: success is 1) When you achieve what you want or intend; 2) When a lot of people like something, buy something, go to see something etc (to be a success); 3) When someone achieves a high position in their job, course, sport, in society etc; 4) When a business makes a lot of money. Звернемося також і до словника "The American Heritage College Dictionary of the English Language", який пропонує таке визначення слова *success*: success is 1) The achievement of something desired, planned, or attempted; 2) a. The gaining of fame or prosperity. b. The extent of such gain; 3) One that is successful [7, 1355].

Орієнтуючися на зазначені дефініції й аналізуючи результати проведеного нами психолінгвістичного експерименту, опишемо інформаційне наповнення концепту SUCCESS в американській мовній свідомості в наступних когнітивних ознаках:

1. **SUCCESS is wealth / УСПИХ – це багатство (11,3 %):** (money (27); a \$ (5); wealth (3); possession (2); being financially secure (2); salary; stocks; benefits; high position; financial; a financial state; fortune; social status; resources; thrift; excess; cherishing; a bank account in Switzerland; a strong bank balance; a huge saving account in euros; hired help (maid, gardener); being able to afford servants to do things you don't want to do whenever you don't want to do them (1)).

2. **SUCCESS is happiness / УСПИХ – це щастя (7,7 %):** (happiness (20); happy (14); finding true happiness; personal happiness; inner happiness; a happy face (1)).

3. **SUCCESS is resultiveness / УСПИХ – це результативність (7,7 %):** (accomplishment (3); achievement (3); achieving (2); achieving what you want to achieve (2); completed; results; progress; most progress; increase; reaching; growth; execution; accomplishing; obtain; fulfillment; graduation; get; published; ultimate; an achievement as desired; fulfillment of a wish; getting what you expect; completing a task; achievement of your ambitions; when you achieve a goal and self-integrity; an event that accomplishes its intended purpose and its attainment and achievement of your goal; an action that has been done and meets one's standards and expectations for such an action; getting what you want out of life; reaching your goals and being the best you can possibly be; achieving your desired intention(s) albeit good or bad; when you are at a place, where you feel you have completed or accomplished all you set out to achieve; all about achieving your dream (1)).

4. **SUCCESS is activity / УСПИХ – це діяльність (5,7 %):** (job (8); career (6); work (2); practice; college career; help; action; attempt; business; office; creation; invention; keeping score; a contemporary attempt; an attempt to achieve what you value most in life (1)).

5. **SUCCESS is goal / УСПИХ – це мета (4,4 %):** (goal (9); determination (4); ambition (3); in sight; ideology; direction; standard; certain destination; focus (1)).

6. **SUCCESS is personified in human being / втіленням УСПИХУ є людина (4,05 %):** (father (3); girl-friend (2); me (2); doctor; man; retiree; traveler; philanthropist; entrepreneur; friends; boss; girls; chief; a self-made multimillionaire; John; individual (1)).

7. **SUCCESS is recognition / УСПИХ – це визнання (1,6 %):** (recognition (3); fame; respect; adoration; honored; honor (1)).

8. **SUCCESS is life itself / УСПИХ – це саме життя (1,2 %):** (life (3); lifestyle; life itself; quality of life (1)).

9. **SUCCESS is victory / УСПИХ – це перемога (1 %):** (victory (3); winning; win (1)).

10. **SUCCESS is luck / УСПИХ – це везіння (0,4 %):** (luck; fortune (1)).

11. **SUCCESS is fate / УСПИХ – це доля (0,4 %):** (fate; destiny (1)).

12. **SUCCESS is reward / УСПИХ – це нагорода (0,2 %):** (a reward from my higher self for behaving well (1)).

Відомо, що набір когнітивних ознак, які концептуалізують певний предмет чи явище, є специфічним для національної концептосфери й може різнитися в зіставлюваних лінгвокультурах.

Відповідно до результатів виокремлення та ранжування когнітивних ознак на основі даних проведеного психолінгвістичного експерименту, зазначимо, що інформаційний складник концептів УСПИХ/SUCCESS в українській та американській лінгвосвідомості має і низку подібностей, і численні відмінності.

Зокрема, як видно з даних, наведених у табл. 1, майже однакову кількісну репрезентацію в зіставлюваних мовних культурах має когнітивна ознака *УСПИХ – це багатство/SUCCESS is wealth* – відповідно, 11,4 % та 11,3 %. Слід підкреслити, що в лінгвосвідомості носіїв обох культур ця ознака найчастіше актуалізується в асоціаті *гроші (21)/money (27)*. Однак наведена ознака є найвищою за рейтингом у свідомості американських мовців (див. табл. 1), а для українців провідною інформаційною когнітивною ознакою *УСПИХУ є результативність (14,6 %)* (порівняймо з аналогічною ознакою *resultiveness* в американців, що нараховує вдвічі менше асоціатів (7,7 %)). Вочевидь ознака *SUCCESS is wealth*, маючи найбільший рейтинг в американській мовній свідомості, виступає типовою характеристикою американської лінгвокультури, адже відомими є такі риси її носіїв, як раціональність, прагматизм, повага до високого фінансового статусу особи, прагнення матеріального добробуту й ін.

Таблиця 1

Рейтинг інформаційних когнітивних ознак концептів *УСПИХ/SUCCESS* в українській та американській лінгвосвідомості

№ з/п	Концепт <i>УСПИХ</i> в українській лінгвосвідомості	%	Концепт <i>SUCCESS</i> в американській лінгвосвідомості	%
1	<i>УСПИХ – це результативність</i>	14,6	<i>SUCCESS is wealth</i>	11,3
2	<i>УСПИХ – це багатство</i>	11,4	<i>SUCCESS is happiness</i>	7,7
3	<i>УСПИХ – це визнання</i>	6,4	<i>SUCCESS is resultiveness</i>	7,7
4	<i>УСПИХ – це діяльність</i>	5,8	<i>SUCCESS is activity</i>	5,7
5	<i>УСПИХ – це щастя</i>	5,02	<i>SUCCESS is goal</i>	4,4
6	<i>УСПИХ – це везіння</i>	4,2	<i>SUCCESS is human being</i>	4,05
7	<i>УСПИХ – це людина</i>	2,8	<i>SUCCESS is recognition</i>	1,6
8	<i>УСПИХ – це нагорода</i>	2,6	<i>SUCCESS is life itself</i>	1,2
9	<i>УСПИХ – це мета</i>	2	<i>SUCCESS is victory</i>	1
10	<i>УСПИХ – це перемога</i>	1,8	<i>SUCCESS is luck</i>	0,4
11	–	–	<i>SUCCESS is fate</i>	0,4
12	–	–	<i>SUCCESS is reward</i>	0,2
	Усього	56,6		45,6

Найважливіша для українців інформаційна ознака *результативність (14,6 %)* засвідчує їхнє розуміння успіху як реалізації кінцевої мети, досягнення запланованого, коли ключову роль відіграє саме результат, а не процес або стан (наприклад, фінансовий, що є характерним для американців). Українські респонденти в цьому випадку проявили до певної міри згуртованість, актуалізувавши ознаку *результативність* найбільш кількісно в асоціаті *досягнення поставленої мети (30)* (порівняймо з американською *resultiveness*, яка найчисленніше об'єктивується лише у вербальних реакціях *accomplishment (3)* та *achievement (3)*, решта ж асоціатів є одиничними).

В українській та американській лінгвосвідомості по-різному здійснюють інформаційне наповнення досліджуваних концептів ознаки *УСПИХ – це діяльність (5,8 %)/SUCCESS is activity (5,7 %)* та *УСПИХ – це везіння/ SUCCESS is luck – 4,2 % і 0,4 %* – відповідно. Так, ознака *УСПИХ – це діяльність (5,8 %)/SUCCESS is activity (5,7 %)* практично однаково актуалізована в обох лінгвокультурах за відносною кількістю асоціатів, однак має різний рейтинг у свідомості представників цих мовних культур. Зокрема, ознака *SUCCESS is activity (5,7 %)* займає третю позицію в рейтингу інформаційних ознак концепту *SUCCESS* для американської лінгвосвідомості, а для українців третьою за рейтингом виступає *УСПИХ – це визнання (6,4 %)*, а ознака *УСПИХ – це діяльність (5,8 %)* є дещо менш важливою, перебуваючи на четвертій позиції в рейтингу. Для носіїв американської лінгвокультури ознака *SUCCESS is recognition (1,6 %)* значно менше актуалізується за кількістю асоціатів і має нижчий рейтинг (шосту позицію, а в українців – третю). Це може свідчити про концептуалізацію американськими мовцями успіху більшою мірою як певного діяльнісного процесу, пов'язаного з різноманітними видами зайнятості, роботою, просуванням кар'єрними сходами, що, безумовно, вимагає від людини регулярного докладання значних зусиль, сподіваючися на свої особисті вміння у здійсненні запланованого. Американці, ймовірно, менше турбуються про зовнішній бік проблеми досягнення успіху, для них не є особливо важливою суспільна оцінка їхніх досягнень і суцільне визнання та схвалення, на відміну від українців, для яких думка оточення є вагомою і не підлягає нехтуванню. Для носіїв української лінгвокультури (див. табл. 1) більш пріоритетним в осмисленні

успіху є суспільне визнання як результат їхньої роботи в напрямку досягнення успіху, ніж сам процес досягнення, що реалізується через різноманітні аспекти діяльності.

Попри загальновідомий стереотип про американську мрію, коли людині може надзвичайно поталанити й саме везіння (без особливих зусиль із боку людини) підносить її до казкових вершин у різних сферах діяльності, інформаційна ознака *SUCCESS is luck*, як видно з результатів аналізу, нараховує всього лише 0,4 % асоціатів, займаючи при цьому дев'яту позицію в рейтингу. Вочевидь носії американської лінгвокультури в досягненні успіху частіше демонструють активність, більше покладаються на свої зусилля і реальну кропітку працю. Водночас ознака *УСПІХ – це везіння* (4,2 %), маючи шосте місце в рейтингу, може свідчити про виявлення українцями певної пасивності у процесі досягнення успіху, сподівання скоріше на посмішку долі й на везіння, аніж докладання власних зусиль для здійснення запланованого.

Значно різниться за кількістю вербальних реакцій представлена в зіставлюваних мовних культурах ознака *УСПІХ – це мета* (2 %)/*SUCCESS is goal* (4,4 %). Наведена когнітивна ознака має вищий рейтинг в американській лінгвосвідомості, що можна пояснити за рахунок надзвичайної амбіційності її носіїв – саме ця риса вважається однією з найбільш типових для американського національного характеру.

По-різному за чисельною об'єктивацією в обох культурах реалізується ознака *втіленням УСПІХУ є людина* (2,8 %)/*SUCCESS is personified in human being* (4,05 %). Така ознака має вищий рейтинг у свідомості представників американської комунікативної культури, що відбито й у лексикографічних джерелах, де одним із наведених лексико-семантичних варіантів лексеми *success* є *one /a person or thing/ that is successful*. Із зазначеним лексико-семантичним варіантом співвідноситься й інформаційна когнітивна ознака *SUCCESS is life itself* (1,2 %), котра актуалізується в американській, проте відсутня в українській мовній свідомості. Знову ж, одним зі значень лексеми *успіх*, яке подається в тлумачному словнику української мови, є значення "громадське визнання, схвалення чого-небудь, чийхось досягнень", що фіксується в лексикографії і, ймовірно, виступає наслідком відносно високого рейтингу в когнітивній свідомості українських мовців ознаки *УСПІХ – це визнання* (6,4 %), про яку вже йшлося вище (порівняймо з рейтингом відповідної ознаки *SUCCESS is recognition* (1,6 %) у свідомості представників іншої зіставлюваної лінгвокультури, у результаті чого її словниками доволі опосередковано подається лексико-семантичний варіант, здатний актуалізувати наведену ознаку).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Загалом когнітивні ознаки, які об'єктивують інформаційний зміст концепту УСПІХ в українській лінгвосвідомості, становлять 56,6 % із числа всіх зібраних у результаті психолінгвістичного експерименту асоціатів, а інформаційне наповнення концепту *SUCCESS* в американській мовній свідомості представлено 45,6 % асоціатів від загальної кількості вербальних реакцій.

Перспективою подальших досліджень у межах цієї проблеми може бути розкриття й зіставна характеристика на базі когнітивних ознак інтерпретативного наповнення концептів УСПІХ/*SUCCESS* у свідомості носіїв зіставлюваних лінгвокультур і докладніший опис будови зазначених концептів за результатами психолінгвістичних експериментів, зокрема в термінах ядра і периферії.

Література

1. Леонтьев А. А. Психолінгвістика // Рус. речь. – 1969. – № 1. – С. 99–104.
2. Марчук У. Асоціативний експеримент як метод дослідження лінгвокультурних концептів (до питання про підготовку асоціативного експерименту) // Наук. зап. – Вип. 75 (4). – Сер. : Філол. науки (мовознавство) : У 5 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – С. 242–246.
3. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. – М. : АСТ: Восток–Запад, 2007. – 314 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2002. – 1140 с.
5. Новий тлумачний словник української мови : У 4 т. / Уклад. В. Яременко, О. Сліпущко. – К. : Аконіт, 1998. – 941 с. (Т. 4).
6. Longman Dictionary of Contemporary English. – London : Addison Wesley Longman Limited/Pearson Education, 2005. – 1950 p.
7. The American Heritage College Dictionary of the English Language, 3-d Edition. – Boston ; New York : Houghton Mifflin Company, 1997. – 1630 p.

Статтю подано до редколегії
17.02.2009 р.